Dünya Destanları - Türk Halk Edebiyatında Efsane - İslamiyetin Kabulünden Önceki Türk Edebiyatında Destan

1. Vaktiyle bugünkü İçel ilimizin bulunduğu bölgede yaşayan bir Bey'in kızı olur. Baba, devrin âdetine uyarak kızını bir kâhine götürür. Kâhin, on dokuz yaşına girince bir yılanın onu zehirleyerek öldüreceğini söyler. Buna çok üzülen baba derin derin düşünmeye başlar. Denizin ortasına bir kale yaptırır, kızını oraya yerleştirir. Aradan uzun yıllar geçer. Kız on dokuz yaşını tamamlarken kalede bir ziyafet tertip edilir. Bu ziyafete davet edilen bir köylü kadın da bir sepet dolusu üzüm getirir. Fakat kader bu ya kadın sepetin içine gizlenen yılanı görmez. Üzümü çok seven Bey'in kızı, bu sepeti doğruca odasına çıkarttırır. Misafirler gittikten sonra odasına çıkan genç kız, çok sevdiği üzümlerden yemeye başlar. Fakat tam bu sırada sepetin içinden çıkan yılan, kızcağızı zehirler ve Bey'in kızı ölür.

Bu parça aşağıdakilerden hangisine örnektir?

A) Destan B) Efsane E) Masal
C) Hikâye D) Halk hikâyesi

2. Oğuz Kağan Destanı'ndan

… oguz
kağan begler il künlerge
çarlıg birdi. Takı tedi, kim: men siller-
ge koldum kağan, alaling ya takı
kalkan, tamga bizge bolsun
buyan, kök böri bolsungıl uran; temür çıda-
lar bol orman, av yirde yürüsün kulan,
takı taluy, takı müren, kün tug bolgıl, kök
kurıkan, tep tedi…

Günümüz Türkçesiyle:

… Oğuz Kağan beylere ve halka buyruk verdi ve
"Ben sizlere oldum kağan,
Alalım yay ile kalkan,
Nişan olsun bize buyan,
Bozkurt olsun (bize) uran,
Demir kargı olsun orman,
Daha deniz, daha müren,
Güneş bayrak, gök kurıkan."
dedi…

Bu parçadan Türklerle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi kesinlikle çıkarılır?

A) Gök Tanrı inancına bağlı olduklarına
B) Hayvancılık ve tarımla ilgilendiklerine
C) Cihan hâkimiyeti ülküsünü taşıdıklarına
D) Devlet işlerini kurultayda görüştüklerine
E) Bilgili ve tecrübeli kişilere değer verdiklerine

3. Tanrı bir gün insana, şöyle bir buyruk verdi:
İn suların dibine, bir toprak getir, dedi,
İnsan daldı sulara, aldı bir avuç toprak,
Sulardan çıkıp verdi, Tanrı'sına sunarak.
Yaratılın yer dedi, Tanrı sulara saçtı
Yeryüzü yaratıldı, denizler karalaştı.

Dünya'nın yaratılışını dile getiren bu parça aşağıdaki türlerin hangisinden alınmış olabilir?

A) Masal B) Efsane C) Destan
D) Hikâye E) Roman

4. Destan, İÖ VII. yüzyılda İranlılarla çetin savaşlara girişen, İran'ı birkaç kez yenen, sonunda hile ile öldürülen (İÖ 624) Saka Türklerinin yiğit hükümdarının maceraları etrafında oluşmuştur. Elimizde bu destana ait yazılı bir metin bulunmamaktadır. İran şairi Firdevsi'nin (934?-1020?) Şehname adlı eserinde bu destan kahramanından bahsedilir. İranlılar, Türklerin bu kahramanına Efrasiyab diyorlardı. Aşağıdaki parça Şehname'den alınmıştır:

- Peşenk'in beyni alevlendi. Çünkü karşısında, Efrasiyab'ın selvi gibi boyunu,
- Aslan gibi göğsünü, pazısını, fil gibi kuvvetini, birkaç millik mesafeye kadar uzanan gölgesini,
- Keskin bir kılıcı andırır dilini, derya gibi geniş yüreğini, yağmurlar yağdıran bir bulut kadar cömert elini görmüştü.
- Derhâl ona, kılıcını çekerek kendi ordusuyla İran'a yürümesini buyurdu.
- Peşenk, ölümünden sonra yerine geçecek ve adını her zaman yaşatacak olan
- Bu kadar hünerli bir oğula sahip bulunduğunu görerek duyduğu iftiharla başı güneşe yükseldi.
- Efrasiyab da yüreği savaş duyguları ve başı da sabırsızlıkla dolu olarak, Peşenk'in huzurundan çıktı.

Bu parçada sözü edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şu B) Göç
C) Ergenekon D) Alp Er Tunga
E) Oğuz Kağan

MEB 2018 - 2019 • Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

5. Efsane; kişi, yer ve olayları konu alan, inandırıcılık özelliğine sahip, çoğu zaman olağanüstülüklere yer veren, belirli bir üsluba ve şekle bağlı olmayan, kaynaklarını genellikle geçmişin derinliklerinden olan kısa, yalın, ağızdan ağıza aktarılan anonim halk ürünüdür.

Bu tanımdan hareketle efsanelerle ilgili olarak,

I. Dilden dile anlatılagelen sözlü ürünlerdir.
II. Ozanlar tarafından kopuz eşliğinde söylenir.
III. Milletlerin var olma mücadelelerini anlatır.
IV. Uzun soluklu, manzum, yazılı ürünlerdir.

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I. B) I ve II. C) I ve III.
D) II ve III. E) III ve IV.

6. Bu destandaki kişiler, Hindulara uygun davranış modelleri sunmuştur. Destanın hâlâ yaşayan bir geleneği vardır. Hintli çocuklar, birçok Batılı çocuğun masallarla büyütülmesine benzer bir biçimde, destandan alınmış öykülerle büyütülür. Bu destanın bir yerinde kral, prens ve ordu komutanlarından oluşan ülke önderleri kurulunu toplantıya çağırır. Onlara şöyle der: "Halkıma bir babanın, çocuklarına baktığı biçimde, alçak gönüllülükle ve hiç kızmadan baktım. Şimdi hayatımın son zamanlarında artık çok yorgunum. Kraliyet yükümlülüklerini yerine getirmek ve ülkemizin yasalarını uygulamak benim sahip olduklarımdan daha fazla güç ve beceri gerektiriyor. Umarım oğlumu, yerime kabul edersiniz. Onda tanrıların kralı İndra'nın cesareti vardır. Yeryüzünde yaşayanlar arasında bir eşi yoktur onun."

Bu parçada sözü edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ramayana B) Şinto C) Gılgamış
D) İlyada E) Bozkurt

7.

I

Dört yüz yıl sonra Ergenekon'da kendileri ve sürüleri o kadar çoğaldılar ki buraya sığmadılar. Bu sebepten bir yere toplanıp konuştular. Dediler ki atalarımızdan işittik. Ergenekon'un dışında geniş yerler, güzel yurtlar varmış. Bizim yurdumuz eskiden o yerlerde imiş. Dağların arasından yol izleyip bulalım. Göçüp çıkalım. Her kim bize dostum derse onunla görüşelim. Düşmanlarla görüşelim, dediler.

II

Seferberlik yıllarında Rus orduları ilerleyerek Hasankale'nin doğusundaki Taşlı Güney köyüne saldırıya geçerler. O sırada köye dağ yoluyla Ardıçlı köyünden eski bir faytonla gelin getiriliyormuş. Gelin arabası Taşlı Güney köyüne yaklaşırken top ve silah seslerini duyan gelin, düşman eline geçmekten korkarak o anda, Allah'ım bizi düşman eline düşmektense taş kes, diye yalvarır. Gelinin duasının kabul edilip gelinin, arabasıyla taş kesildiğine inanılır. Şimdi o taşa Gelin Taşı derler.

Bu parçalarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) I. parça destan, II. parça efsane özelliği taşır.
B) II. parçada olayların geçtiği yer bellidir.
C) II. parça konuşma diliyle aktarılan kısa halk anlatısıdır.
D) I. parça bir Türk destanından alınmıştır.
E) II. parçada dile getirilenler tamamen gerçektir.

8. Destana ismini veren Türk hükümdarı MÖ IV. yüzyılda yaşamıştır. Onun mücadeleleri etrafında söylenen ve Makedonyalı Büyük İskender'in Türk illerine yürüyüşü ile birleştirilen bu destan, Türkler arasında XI. yüzyıla kadar yaşamış ve bu yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazıya geçirilmiştir. Kaşgarlı Mahmut "Türkmen" maddesinde sözcüğü açıkladıktan sonra: "Bunlara Türkmen denilmesinde bir hikâye vardır, şöyledir." diyerek destanın konusunu düzyazı hâlinde kendi anlatımıyla aktarmıştır.

Bu parçada sözü edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Alp Er Tunga B) Oğuz Kağan C) Attila
D) Timur E) Şu

